

učenca, ki je dosegel v tem ali unem stanu čast, veljavo, spoštovanje, imenitnost, premoženje itd. Morebiti so jim ravno naše spodbude in uki k temu pripomogli. In če ni bilo povsod in vselej toliko sadú, kolikor je bilo našega truda, nas vsaj pri tem tolaži vest, da tega mi nismo krivi.

Ko se pa ozrem nazaj v preteklih petindvajset let, užali se mi pri srci, ker v duhu ugledam marsikako od britko-grenkih solzá poroseno gomilo, ki je zagnila v teku teh let marsikakega našega dragega učiteljskega sobrata. Upajmo, da se nad njimi izpolnujejo besede našega pesnika:

Blagor mu, ki se spočije, — V črni prsti v Bogu spi;
Lepše solnce njemu sije, — Lepša zarja rumení!“

Ohranimo, dragi moji, te ljube svoje ranjke sobrate po besedah pregovora: „Ljubezen veže čez meje groba“, v blagem spominu, in priporočujmo se jim, naj prosijo za nas, da bi tudi mi srečno končali tek svojega življenja in dospeli v ono rajsko domovino, kjer ni truda, pomanjkanja, težav in solzá, ampak večni blagor, sladka zadovoljnost, nekaljeni mir, neminljivo veselje.

Ko tedaj nastopimo drugo četrtno stoletja našega delovanja pri šolstvu, zakličem vam, predragi gg. tovariši in sobratje: Pogum, srčnost, marljivost, neutrudnost in neustrašenost naj nas spremlja na našem daljnem potu skozi življenje. V spomin Vam pokličem besede mojega bivšega součenca, ranjkega Lavantinskega gosp. kaplana Antona Olibana, ki je pel:

„Bratje! dan je s'cer pekoč,
Vender delajmo na moč,
Bo nam v grobu lehka noč!“ —

Opomnim vas dalje izreka največega in najbolj slovečega slovenskega pedagoga, ranjkega Lavantinskega milostl. gosp. knezoškofa Ant. Mart. Slomšeka: „Delajmo in potrpiamo, saj traja le kratko; kratko ni dolgo; dolgo pa tudi ne večno!“

Da! predragi mi gg. sobratje in tovariši, upno korakajmo naprej pod krili mogočne Avstrije in skrbljivim varstvom slavnega presvetlega cesarja Franca Jožefa I., pa tudi v zavetji katoliške cerkve in njenega poglavarja! Živila!

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

XXXI. 1873. „Božični prazniki so pretekli, — al cvetke, ki jih še zmirom nahajamo na vrtih, žalibog, da se ne skladajo s tem, kar pogrešamo ravno v Božičnem času o političnih naših razmerah. Namesti da bi mogli prav iz srca veseli biti v spominu na oni milosti polni čas, ko so angelji mirú se zibali nad svetom in peli: „Slava Bogu v višavi in mir ljudém, ki so blagega srca“, čujemo dandanes le žalostne glasove, da ne smé mir biti med narodi, kajti ona prevzetna stranka, ki le gospodovati hoče vsem narodom, sramotiti hoče sveti nauk Izveličarja našega o svobodi, enakosti in bratinstvu vseh narodov. Če pa tudi letošnji Božični prazniki niso še vsadili cvetlic mirú in sprave na političnem polji, vendar zaradi tega v svojih pravicah dandanes še zatirani narodi Avstrije ne obupajo, marveč o zavésti svojega prava trdno zaupajo na — veselejši Božični čas! Radi se udamo previdnosti Božji — a ne udajmo se sili nemčurstva (7.)! S to Bleiweisovo se vjema tudi novoletnica Česka: Novo leto smo nastopili sicer brez veselega poguma, toda nikakor ne potrtega srca i. t. d. (18. 19).

Spisal je dr. J. Bleiweis v jedenintridesetem tečaju n. pr.: „Uš na trtnih koreninah. Podúk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar,

kadar mu zbolí. Turška goveja kuga se nam bliža. Gospodarji pozor! Iz ces. postave zoper govejo kugo l. 1868. O reji kuretine. Čemu so postave na korist kmetijstva, ako se ne izpolnujejo. Zboljšanje zemljišč. O sirarskih družbah. O Švicarskem sirarstvu. Kaj storiti, če se živina po porodu ne iztrebi, kakor bi moralo biti. Kaj storiti, da omet na zidovji dobro drži. Na planinah se mora in se dá veliko zboljšati. Na čast stoletnici krompirjevi. Društvo za stavbe in zidanje na Kranjskem in v sosednih deželah. Živinska kupčija, nje težave in goljufije, in kako jim v okom priti. Zopet o uravnavi zemljiškega davka po novi postavi. Jabelka hraniti. Kam hočejo naši svilorejci pridelane kokone prodati. O potrebi zavarovanja klaje in pa žita, dokler je v slami. Gospodarji! čas je misliti na mlatilnice. Zakaj nektero popolnoma dorašeno drevo vendar ne rodi. Kako naj bi se sršeni (brenceljni) iz konj spravili. Ktera goveja živina je lepa. Napake mleka pri goveji živini. Pomoč zoper netopirje itd.“

O véliki politiki in posebej o volitvah naravnost v državni zbor pišejo mnogi sostavki: Slovanstvo in Nemštvo (po Ost u. West). Španija, Francija, Avstrija (po Vaterl.). Kaj imamo pričakovati od volilne reforme. Volilna reforma od druge strani ogledana. Začetek nove dobe v Avstriji. Poglavitne odločbe nove postave za direktne volitve v državni zbor. Slovenci na Kranjskem. Poziv k volitvam po novi postavi. Gospodom trgovcem, obrtnikom in rudarjem iz Slovenije, iz izvrševalnega volilnega odbora itd. O stranki pravice ali pravni stranki v Avstriji. Kaj je naloga državnopravni stranki („Zaupanja je treba, poguma in delovanja! Nič nas preplašiti ne sme. V boji se pokaže, kdo da je mož; kdor sam obupa, temu se ne zgodi krivica, ako je pogubljen“). Ozir na volitve („Neugodni izid volitev naših na Slovenskem ima mnogo nauka v sebi . . . Kratkovidni mladi so, namesti utrditi edinost, seme razpora sejati začeli: sejali so veter in želi so zdaj vihar . . . Eno pa nas tolaži v vseh britkostih, in to je, da imamo Hohenwarta za poslanca. Ko bi ne bili staroslovenci Kranjski nič drugega storili za narod slovenski in za Avstrijo, piše Glas Goriški, kakor to, da so postavili Hohenwarta za kandidata in potem ga tako mojstersko spravili v državni zbor, zaslužili so si že s tem zahvalo vse Cislajtanske opozicije“). Kako bivši minister dr. Schäffle pojasnuje politiko ministerstva Hohenwartovega (101—116). Finančne homatije na Dunajski borsi (Krach — rèsk in trèsk borsni). Palacky in Makušev o Avstriji. Slovenci (sp. Makušev) itd.

O domačih stvareh je znamenita obravnava o nepostavnem imenovanju deželnega šolskega svétnika v deželnem zboru. O najnovejših prekucijah učnega jezika na Kranjskih srednjih šolah (maslo Wretschko — Fickerjevo). Omika in pot do nje („najprej v materinem jeziku . . . Še le po naučenji tujega jezika ga učiti za njegov stan potrebnih vednosti, to se pravi s cerkvijo okoli križa hoditi, a ne s križem okoli cerkve“). — Največi križ delali so mu Mladoslavenci ali Narodovci. Tem je kazal resnice na pr.: Mlado- in Staroslavenci (236). Krogotók Mladočehov (411). Nesramne zvižaje Narodovcev (230. 231). Dr. Zarniku v poduk („Z imenom napadenega poštenjaka vred se zapiše tudi imé njegovega obrekovalca, kakor tudi največi hudodelnik sloví po svetu, ako napade kako imenitno osebo. A Bogme! da taka slava je žalostna. Privoščimo jo vso . . . koteriji v Slov. Narodu in v nemčurskem Tagblattu“ . . . 326). — „Kako kratke politične modrosti so politikarji Slov. Naroda, priča to, da si hočejo lastne hruške péči s perfidnimi pretvezami, da vsi tisti, ki ne trobijo v piškavi rog „Naroda“, so se izneverili slovenskemu programu! Starodavni slovenski program: „Za vero, dom, cesarja“ ostane nam in vsem našim nepremakljivo vodilo. Pod to zastavo se borijo tudi za vse to, kar Narodovci, in so se borili že davno pred njimi; al tudi bramba pravic svete naše vere in vsega, kar je ž njo v zavezi, je nam ostala v programu. Narodovci pa so jo eskamotirali iz svojega

— in se drznejo zdaj celó kričati, da smo mi se izneverili slovenskemu programu! Ker poguma nimajo, svoj program tako določno svetu oklicati kakor Tagblatt in drugi listi enake baže, iščejo nepoštenih pretvez. Žalostna majka Slovenija (197)!¹⁴

Iz prijateljskega srca so mu zložili se: 22) „Spomini in črtice iz življenja barona Antona Zoisa“ v Novic. 170—173 ter potem v Letopisu (l. 1872—73) Matice Slovenske (str. 151—8): „Baron Anton Zois“. Spisal dr. Janez Bleiweis. — Vesel preslavlja XXVletnico cesarja Frančiška Jožefa (l. 49); al — kakor o Božiču — pisal je pomenljivo o Velikonoči (127): „Izveličar naš je prestal britko trpljenje in zmagonosen od smrti vstal, v katero so ga obsodili ljuti judje, rekši, da je šuntar in zapeljivec ljudstva. Sveti ta spomin Gospodovega vstajenja obhajajo kristijani o velikonočnih praznikih: to je velečastni pomen velike noči! — Ako s stališča velike te dogodbe krščanstva se ozremo Avstrijanci na to, kar se v državi naši godí že nad 10 leti, je pač upravičena želja vsacega domoljuba, da bi v Avstriji že enkrat konec bil političnih bojov in političnega trpljenja in da bi po pomirjenih in zadovoljnih narodih svojih Avstrija obhajala vstajenje vseh narodov k ravnopravnosti! K ravnopravnosti — pravimo; kajti ogledimo mnogoletne boje od kakoršne koli strani, jedro jim je narodnost, kteremu se je po letu 1867 pridružil še boj za pravo katoliške cerkve. Na uni strani Litave si prilastuje Magjar gospodstvo nad drugimi narodi, na tej strani pa Nemec, in povsod se od te srani proklamuje „Confessionslosigkeit“. Menda so posebno Slovani in vzlasti mi Slovenci prestali že toliko štacijonov križeve poti in tudi Judežev že imeli toliko, da res živo hrepenijo po pravici in miru! Al še nas čakajo hude borbe. V žalostnem tem položaji nas tolažijo le nepozabljive besede cesarjeve: jaz hočem mir imeti med mojimi narodi!“ Spolnile se bodo, to je gotovo; al le po novih borbah, kterih imamo pričakovati, a ne se vstrašiti jih, kajti v politiki večidel mora vse privojskovano biti. Naj protivniki Slovanov na Českem kakor na Slovenskem in drugej ljudstvu narodne njihove voditelje popisujejo za šuntarje in zapeljivce ljudstva, ljudstvo se bode spomnilo, da še celo naš Gospod in Izveličar je moral trpeti take psovke, kako — da bi se narodnim voditeljem kaj takega očitati ne smelo!“

V tem pravem duhu vabil je na naročbo za prihodnje leto: „Novice nastopijo svoje 32. leto; to pač je častna zaupnica, s kakoršno se celó malo časnikov v Avstriji more ponašati. To zaupanje ohraniti si tudi vprihodnje bode živa skrb vredništvu . . . Čeravno Novice kot tedenski list političnega polja ne morejo obdelavati obširno, ga obdelujejo vendar toliko, da bralci njihovi vse, kar se važnega po svetu zgodi čez teden, na kratko rečeno po njih zvedo! Ker njih program, ki so ga prve razvile na Slovenskem, ostane nepremakljiv „za vero, dom, cesarja“, pripravljene so kakor dozdaj na neprestali boj s puhlim liberalizmom in poganskim brezverstvom. Trdno prepričane, da za vero katoliško, Slovenijo in Avstrijo pridejo še huji časi memo sedanjih, ne bodo se strašile nobene borbe za svoj program, zanašaje se na pomoč velike večine naroda našega in podporo prijateljev naših dopisnikov, katerim ob enem tukaj srčno zahvalo izrekamo za prijazno njihovo doseданjo pripomoč (416).“

XXXII. 1874. „Nemški centralisti so po novi volilni postavi dosegli to, kar so nameravali — večino imajo v državnem zboru, in zopet so gospodje oni, ki imajo za seboj le manjšino narodov Avstrijskih. To je nenaravno . . . Tak državni stan ni zdrav . . . Ustavoverci so fanatiki, od katerih ni pričakovati, da bi se poboljšali . . . Če nismo gospodarji v Avstriji, naj gre Avstrija rakom žvižgati!“ Tako resnično govori (str. 3) v spisku: Avstrija še zmirom na cedilu.

Sicer je priobčil dr. J. Bleiweis v dvaintridesetem tečaju n. pr.: „Kdaj je bolje krave molsti: ali predno se jim klaja poklada ali med tem ali po tem. Kozé, ko-

zice ali osepnice. Državne ali cesarske založnice. Zdaj, gospodarji Kranjski, pozor (o zemljiškem davku)! Le pametno, da si pri kužnih boleznih več ne škodujemo, kakor koristimo. O cenilnih zadevah še nekoliko. Kar je postavno, to zahtevajte brez strahu od okrajnih cenilnih komisij. Lugaste solj dobro gnojilo. Razstava v Parizu. Žalostni nasledki dualizma postav o Turški goveji kugi itd.“ —

O véliki politiki govorijo na pr. spisi: Glas Nemca iz severne Amerike za Bismarkovo brezversko organizacijo sveta. Berite in mislite! — Kako je Bismark, sovražnik kristjanske vere, l. 1849 mislil in govoril o verskih zadevah (37). Bismark in pa véliki škof Ledohovski. Bismarkov švindl (244). Šaljiva stran verskih postav. — Prašajte Italijane: kaj je svoboda? Bosnija in Avstrija. Dalmacija in Bosnija. Nekoliko o našem dramatičnem društvu. O zemljiškem davku. — Interpelacije — nič drugega („Stara pesem je že, da je našemu parlamentarizmu ta- in unkraj Litave najvažnejša stvar, najpotrebnejše delo — verske postav, kajti ž njimi se po mnenji liberalcev in tudi naših svobodomiselnih slovenskih (?) poslancev tolažijo žalostni, sitijo lačni, napajajo žejni, oblačijo nagi; sploh bo po teh postavah v Avstriji kmalo vse dobro! Pa ne, da bi se kdo smejal“ 166)! — Ovađuhi ali špiceljni v Avstriji — od kodi in od kedaj so („Birokracija, večidel v Metternichovi, pozneje v Bachovi šoli izučena, zna liberalno govoriti, kazati se ljudoljubno, a ravna povsod absolutistično, po svoji volji“ . . 171). — Servilizem v dobi svobode (182). „Tagblatt je naš članek o servilizmu tako zasklel, da ga je skoro vsega prestavil in ga v sobotnem listu po svojem prežvekal. Po svoji navadi se huduje nad Novicami, a tega jim ne dokaže, da niso resnice pisale. Z zabavljanjem se pa nič ne dokaže. Mi toraj ostanemo pri tem, da je v Avstriji zlasti liberalna stranka najbolj servilna ali služna (193)“. — Palackijev zagovor. Državnopravna opozicija in omahovalna stranka (po Reform.). — Šole bolehajo in gnijo! — Novice svojim prijateljem gledé na volitve v Kranjsko kupčijsko in obrtnijsko zbornico (378). —

Pritožbe ljudi v sedanjih časih (čez nravnost propalo, neizmerno visoke davke, vojne, šolske postav, pomanjkanje duhovnov, čez časnikarstvo . . Zakrivil novjšegni liberalizem . . 315). Kako sodijo pametni politikarji najnovejše izjave mladoslovencev in mladočehov (po Reform. 251). Novice so rekle, da med Narodovci in nemčurji ni bistvenega razločka, ker imajo oboji enake principe; razloček je le še formalen, da namreč oni slovenski, a ti nemški govore v svojih zborih in pišejo v svojih časnikih, sicer se pa njihova načela popolnoma vjemajo (210).“ „Bobnati se mora, je Vošnjakovo geslo . . Če človek bobna in le bobna, se jame ljudem norec zdeti in le otroci še za njim deró (264)“. „Koder Vošnjakovci hodijo, tam trava ne raste (221)“. Sloga: Bodimo složni, Slovenci, — Sloga jači, nesloga tlači (388—399). — Bridko zgodovinska so dr. Bleiweisova pisanja: O slovensko-nemškem delu Wolfovega slovnika (Navratil-Levstik . . 222—299), ktera se pa menda ne sprejamejo bodočemu slovarju v predgovor!

„Novice nastopijo 33. tečaj . . obseg, načela, kakor so bila 32 let . . . ne zane-marjaje slovenskega slovstva in šolstva . . po svojem programu pripravljene na boj z lažnjivim in puhlim liberalizmom in poganskim brezverstvom, kakor dozďaj, tako tudi v prihodnjem letu, v katerem, ako nas vsa znamenja ne motijo, bosta konec vzela oba (402). Vabilo na naročbo Novic za l. 1875 ponavlja se na oglas v 50. listu, in slovó jemaje v starem letu od prijateljev svojih, želimo naši pravični reči veselejše novo leto, kakor bilo je preteklo. V to pomozi mili Bog pod geslom sloge vseh političnih strank Avstrijskih, ki stojé v taboru federalizma, kateremu korenika je nepreklicljiva oktoberska diploma od leta 1860! —